EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2021.1.28.
COM(2021) 29 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANKNAK ÉS AZ EURÓPAI RENDSZERKOCKÁZATI TESTÜLETNEK

a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek részére nyújtott, jogszabályban előírt könyvvizsgálati szolgáltatások uniós piacán bekövetkező fejleményeknek az 537/2014/EU rendelet 27. cikke szerinti nyomon követéséről

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANKNAK ÉS AZ EURÓPAI RENDSZERKOCKÁZATI TESTÜLETNEK

a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek részére nyújtott, jogszabályban előírt könyvvizsgálati szolgáltatások uniós piacán bekövetkező fejleményeknek az 537/2014/EU rendelet 27. cikke szerinti nyomon követéséről

1. BEVEZETÉS

A pénzügyi válság utóhatásaként elfogadott, könyvvizsgálatra vonatkozó jogszabály célja volt, hogy az Unión belül javítsa a jogszabályban előírt könyvvizsgálatokat a könyvvizsgálók függetlenségének és a vizsgált vállalat vezetésével szembeni szakmai szkepticizmusának megerősítésével. Az 537/2014/EU rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 27. cikke[1] értelmében ez a jelentés a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálata végzésének uniós piacán a 2015–2018 közötti időszakban bekövetkező fejleményeket értékeli a következőkre összpontosítva:

- piaci koncentráció;
- a könyvvizsgálat minőségi hiányosságainak előfordulásából eredő kockázatok; és
- az auditbizottságok teljesítménye.

Eltérő információ hiányában fő adatforrásként a könyvvizsgálat felügyeletéért felelős nemzeti hatóságok (illetékes nemzeti hatóságok) jelentései szolgáltak. Az adatok leginkább a 2017. és 2018. évre vonatkoznak, az adatgyűjtésre pedig 2019-ben került sor a kiválasztott piaci mutatók alapján. Így az Egyesült Királyság adatait is tartalmazza. A Bizottság a jelentést az Európai Könyvvizsgálat-felügyeleti Szervek Bizottságával (CEAOB) együttműködve készítette.

A könyvvizsgálat uniós reformja (lásd korábban) óta ez az első ilyen jellegű jelentés. Az adatok összességében pontosabbak, mint 2017-ben voltak. Az uniós szintű adatkonszolidáció azonban továbbra is nehézséget okoz az árbevételre és bevételekre vonatkozó nemzeti szintű adatok hiányában, illetve az eltérő beszámolási időszakok és a könyvvizsgálatra vonatkozó uniós szabályozás végrehajtásában jelentkező különbségek miatt. Nehézséget okoz továbbá az összehasonlíthatóság a minőségbiztosítási mutatók területén, mivel az illetékes nemzeti hatóságok eltérő módszertant alkalmaznak.

[1] Az Európai Parlament és a Tanács 537/2014/EU rendelete (2014. április 16.) a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatára vonatkozó egyedi követelményekről és a 2005/909/EK bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről (HL L 158., 2014.5.27., 77. o.).

2. A KÖZÉRDEKLŐDÉSRE SZÁMOT TARTÓ GAZDÁLKODÓ EGYSÉGEK JOGSZABÁLYBAN ELŐÍRT KÖNYVVIZSGÁLATÁNAK UNIÓS PIACÁN BEKÖVETKEZŐ FEJLEMÉNYEK

2.1. Piaci áttekintés

A Rendelet meghatározott követelményeket támaszt a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek (ezek fogalommeghatározását a könyvvizsgálatról szóló irányelv[2] tartalmazza), így a jegyzett társaságok, a bankok, a biztosítók és a tagállamok által megjelölt, „közérdeklődésre számot tartó nemzeti gazdálkodó egységek" (például olyan jogalanyok, amelyek a közérdek szempontjából jelentősek tevékenységük természete, méretük vagy alkalmazottaik száma miatt) jogszabályban előírt könyvvizsgálatát illetően.

Ez a jelentés a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának piacát mutatja be 2 évvel a könyvvizsgálati reformot követően.

Kevesebb a jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgáló és könyvvizsgáló cég az Unióban; kevesebb a választási lehetőség a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek számára.

A számadatok 2015-höz képest csökkenést mutatnak az önállóan dolgozó uniós könyvvizsgálók számában, és kis mértékben csökkent a könyvvizsgáló cégek által alkalmazott vagy azokkal (partnerként vagy más módon) kapcsolatban álló, jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálók száma is[3]. Az Unióban bejegyzett könyvvizsgáló cégek száma is csökkent 6 %-kal. A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeket vizsgáló könyvvizsgáló cégek aránya az összes bejegyzett könyvvizsgáló cég 4 %-ához közelít, ami csaknem 2 százalékpontos csökkenés 2015-höz képest.

1. táblázat: az Unióban bejegyzett, jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálók és könyvvizsgáló cégek (2015–2018)

	2015	2018	Változás
Jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálók	250 047	225 360	-10%
Könyvvizsgáló cég által alkalmazott vagy azzal partnerként vagy más módon kapcsolatban álló, jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálók	61 711	60 005	-3%
Könyvvizsgáló cégek	32 306	30 504	-6%
Közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeket vizsgáló könyvvizsgáló cégek	1 742	1 127	-35%

A bejegyzett, jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálók és könyvvizsgáló cégek számának csökkenése egybeesett a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek számának visszaesésével, ami nagyrészt a „közérdeklődésre számot tartó nemzeti gazdálkodó egységek" számbeli csökkenésének köszönhető annak következményeképpen, hogy a tagállamok felülvizsgálták a fogalom meghatározását.

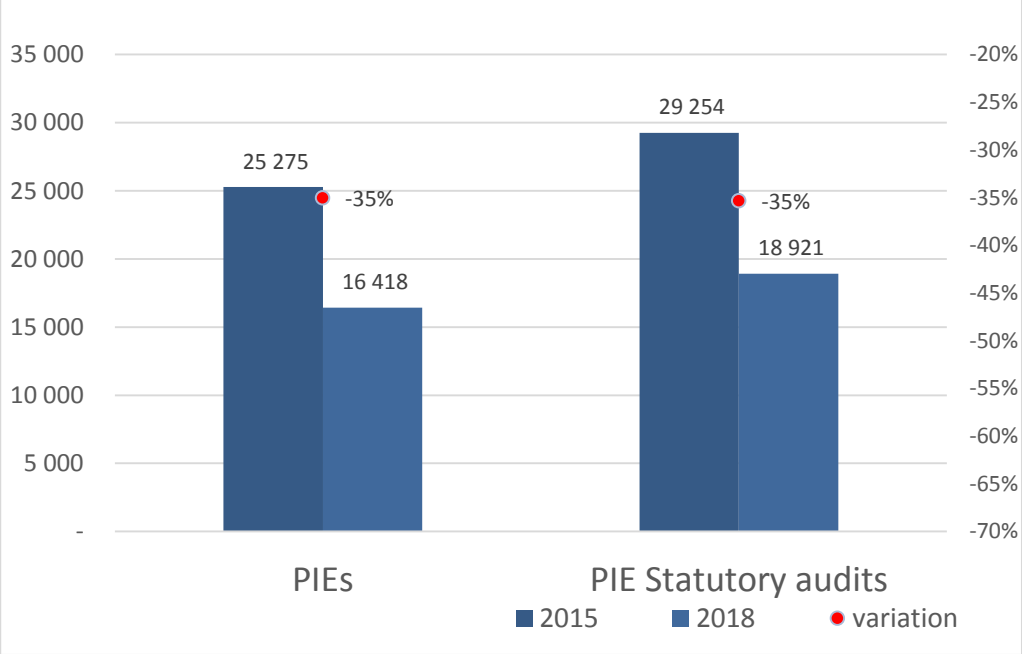
[2] A 2006/43/EK irányelv 2. cikkének (13) bekezdése.

[3] A számadatok 26 tagállamtól származnak (Ausztriára és Franciaországra vonatkozóan nincsenek adatok (2015)).

A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatainak száma szintén visszaesett, nagyjából a harmadával[4], a 2015–2018-as időszakban (1. ábra). 2018-ban az Unióban a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek közül a jegyzett társaságok tették ki a legnépesebb típust az összes ilyen gazdálkodó egység 44 %-ával. A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek kategóriáinak[5] relatív súlya tagállamonként változó, de a legjelentősebb változást a „közérdeklődésre számot tartó nemzeti gazdálkodó egységek" kategóriájának 73 százalékpontos csökkenése jelentette, amely 2015-ben még a legnagyobb volt, 2018-ban azonban csak az összes közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egység 19 %-át tette ki.

A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek közös könyvvizsgálatai csak 9 %-át teszik ki a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatainak. A közös könyvvizsgálatról beszámoló 10 tagállam[6] közül most is Franciaországban volt a legtöbb (az EU-28 összes ilyen könyvvizsgálatának 86 %-a).

1. ábra: Közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek és a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatai, EU-28 (2015–2018)

A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeket vizsgáló könyvvizsgáló cégek uniós árbevétele[7] a becslések szerint 9 %-kal nőtt[8] a 2015–2018 közötti időszakban,

[4] A referenciaév 2018 (az EU-28 adatai).

[5] A 2015. évi számadatok a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek könyvvizsgálati reformot megelőző fogalommeghatározásán alapultak.

[6] Ausztria, Bulgária, Észtország, Görögország, Spanyolország, Franciaország, Málta, Románia, Svédország és az Egyesült Királyság. A legtöbb jelentésben a közös könyvvizsgálatok száma a jogszabályban előírt könyvvizsgálatoknak kevesebb mint 1 %-át tette ki.

[7] Az első jelentésben az árbevételre vonatkozó mutatók a könyvvizsgálatra vonatkozó korábbi uniós szabályozás alapján készültek. Ebben a jelentésben az illetékes nemzeti hatóságok a 2016-ban végrehajtott Rendelet 13. cikke (2) bekezdésének k) pontjában meghatározott fogalmakat és követelményeket alkalmazzák. Ebben a jelentésben a „közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálataiból származó bevételt" (2018) a „közérdeklődésre

miközben a nagy könyvvizsgáló cégek bevételeiben a nem könyvvizsgálói munka dominált.

A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeket vizsgáló könyvvizsgáló cégek árbevétele az EU-27-ben[9] kb. 34 milliárd EUR[10] volt 2018-ban. A 10 fő könyvvizsgáló cég (10KAP[11]) adatai az EU-28 esetében 40 milliárd EUR körüli becsült árbevételt támasztanak alá. A jogszabályban előírt könyvvizsgálatokból származó bevételek[12] 6 %-kal[13], csaknem 12,7 milliárd EUR-ra nőttek, és ennek 25 %-a származott közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálataiból.

A tagállamok által szolgáltatott, árbevételre vonatkozó számadatok igen változatosak, de még mindig Németország és az Egyesült Királyság a két legnagyobb piac (a könyvvizsgáló cégek uniós árbevételének 65 %-a)[14].

A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeket vizsgáló könyvvizsgáló cégek – cég- vagy hálózati szinten jelentett – uniós árbevételének körülbelül kétharmada eredt nem könyvvizsgálói szolgáltatásból származó bevételből (vizsgált gazdálkodó egységeknek nyújtott, engedélyezett nem könyvvizsgálói szolgáltatások és egyéb gazdálkodó egységeknek nyújtott nem könyvvizsgálói szolgáltatások[15]), ami az üzleti diverzifikációt és a hagyományos könyvvizsgálói munkán túlmutató fókuszt bizonyítja.

Az uniós árbevételnek mindössze 9 %-a eredt „közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálataiból származó bevételből”; 35 % származott az összes jogszabályban előírt könyvvizsgálati szolgáltatásokból (2. ábra). Ez azonban tagállamok között is változó; hét tagállamban[16] a bevételek kevesebb mint harmada származott jogszabályban előírt könyvvizsgálatokból.

---

számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálataiból származó díjbevétellel” (2015) hasonlítjuk össze.

8 A tagállamok összehasonlítható adatait használva. A 2015. évi adatok 25 tagállamra vonatkoznak (Bulgária, Spanyolország és Franciaország esetén nincs adat); a 2018. évi adatok 27 tagállamra vonatkoznak (Franciaország esetén nincs adat). Az adatok nincsenek kiigazítva az inflációval. Az EU-28 inflációja (HICP) átlagosan 0,1 % volt 2015-ben és 1,9 % 2018-ban, lásd Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=tec00118

9 Franciaországtól nincs a „nem könyvvizsgálói szolgáltatásból származó bevételekre” vagy a „teljes árbevételre” vonatkozó adat.

10 A nemzeti valutákban gyűjtött adatokat a 2018. évi átlagos átváltási árfolyamot alkalmazva váltották át EUR-ra. Forrás: Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ert_bil_eur_a&lang=en

11 A CEAOB által készített lista alapján: Baker Tilly, BDO, EY, Deloitte, Grant Thornton, KPMG, Mazars, Moore Stephens, Nexia és PwC.

12 A Rendelet 13. cikke (2) bekezdése k) pontjának i. és ii. alpontja. 27 tagállam adatai (Bulgária esetében nincs adat a „jogszabályban előírt könyvvizsgálatokból származó bevételekre” vonatkozóan).

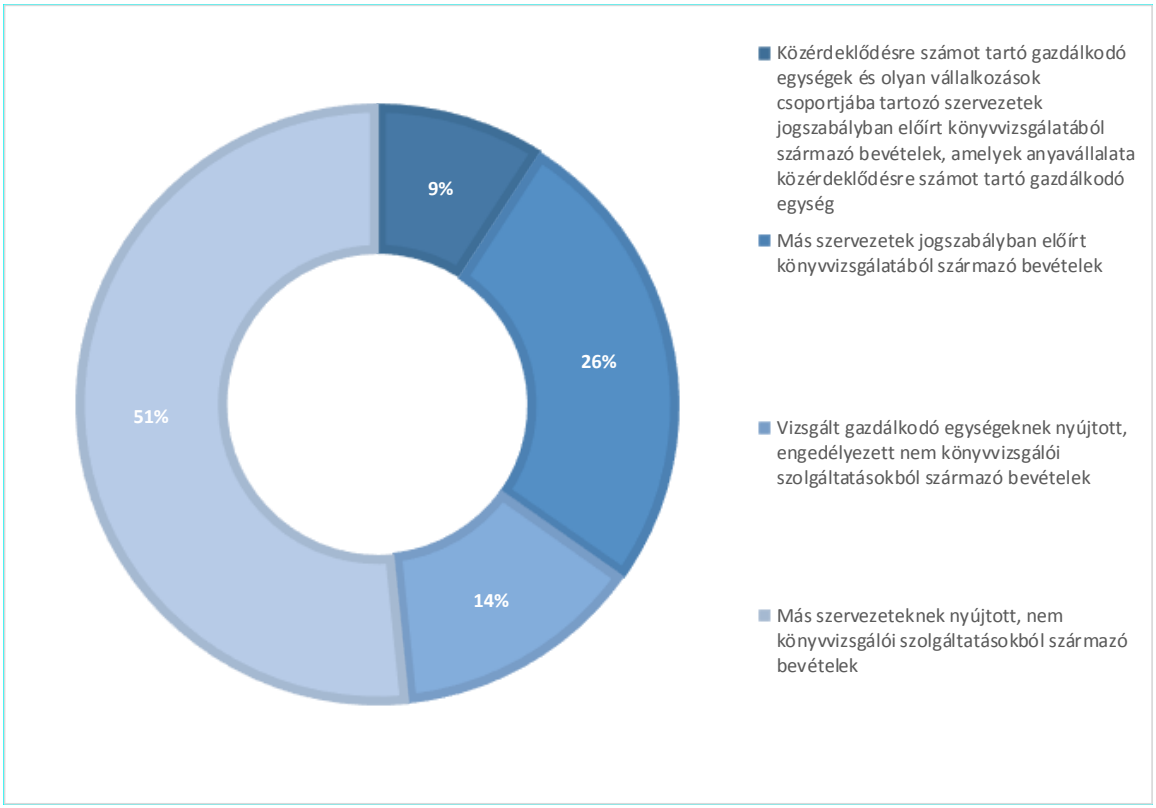
13 Azokat a tagállamokat illetően, amelyek 2015-re és 2018-ra is szolgáltattak adatokat.

14 27 tagállam adatai (Franciaország esetén nincs adat).

15 A Rendelet 13. cikke (2) bekezdése k) pontjának iii. és iv. alpontja.

16 Ciprus, Dánia, Írország, Egyesült Királyság, Málta, Svédország és Luxemburg.

2. ábra: A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeket vizsgáló könyvvizsgáló cégek uniós árbevételének bevételek szerinti bontása[17] (2018)

Az Európai Versenyhatóságok Hálózatába tartozó négy illetékes nemzeti hatóság[18] jelentésében szerepelt, hogy a könyvvizsgálati piacon ágazati vizsgálatot, illetve trösztellenes vagy egyesüléssel kapcsolatos tevékenységet végeztek az ágazatban a 2015–2018 közötti időszakban. Az Egyesült Királyság jelentése szerint tanulmányt készítettek a jogszabályban előírt könyvvizsgálat nemzeti piacával kapcsolatban[19].

2.2. Piaci koncentráció

A tagállamok a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálataira vonatkozó piaci adatokat[20] a „négy nagy” (PwC, Deloitte, KPMG és EY), a „CR4” (a négy legnagyobb könyvvizsgáló cég minden egyes országban) és a 10KAP szerint adták meg.

Tartósan magas piaci koncentráció 2015–2018 között. Összességében a négy nagy tagjai maradtak a legnagyobb könyvvizsgáló cégek, de az egyéni részesedésükben való

[17] Franciaország, Belgium Spanyolország és Litvánia esetén nincs adat.

[18] Olaszország, Románia, Spanyolország és az Egyesült Királyság illetékes nemzeti hatóságai.

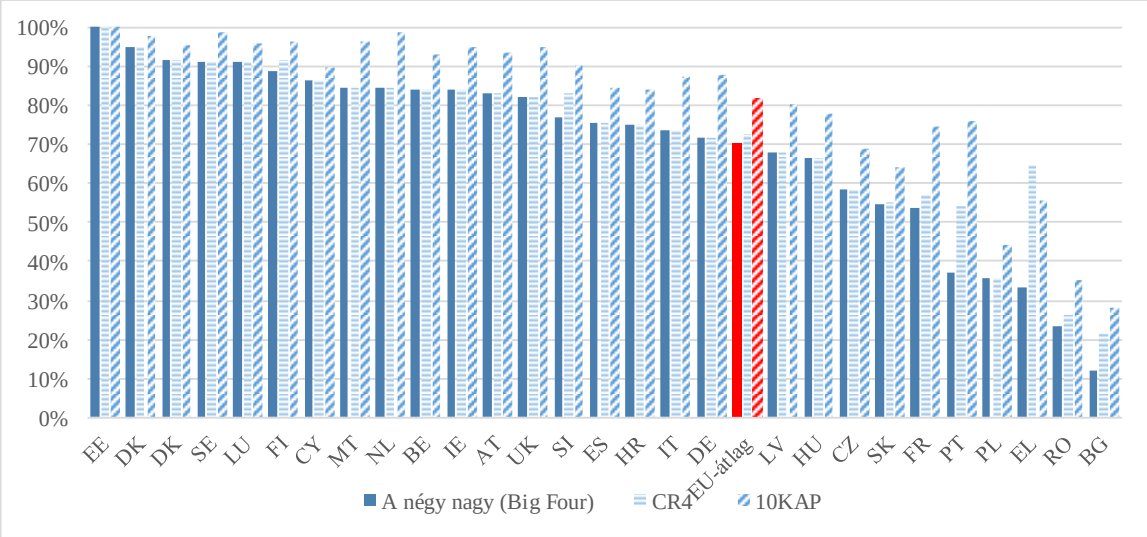
[19] https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d03667d40f0b609ad3158c3/audit_final_report_02.pdf

[20] A legtöbb tagállamban az árbevétel alapjául a (2006/43/EK irányelv 2. cikkének (3) bekezdésében meghatározott) könyvvizsgáló cégek nem pedig a (2. cikk (7) bekezdésében meghatározott) könyvvizsgálói hálózatok szolgáltak. A bemutatott adatok az eltérő referencia-időszakok miatt megközelítő adatok.

változások jól láthatók*[21]*. A 10KAP csoporton belül is láthatóak a korábbi jelentéshez képest magasabb koncentráció jelei*[22]*.

A négy nagy 13 tagállamban rendelkezett oligopóliummal[23] (ez növekedés a 2015-ös 11-hez képest), átlagos piaci részesedésük az Unióban pedig 70 % volt a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának teljes számát tekintve. Mindössze hét tagállamban nem ez a négy legnagyobb könyvvizsgáló cég (3. ábra).

3. ábra: A könyvvizsgáló cégek piaci részesedése a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának számát tekintve (2018)

A négy nagy a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatából származó bevételeket illetően még dominánsabb (4. ábra). Azok közül a tagállamok közül, ahol az összevont piaci részesedésük az uniós átlag alatti, Franciaország[24] jelentésében szerepelt, hogy a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt összes könyvvizsgálatának 60 %-a volt közös könyvvizsgálat.

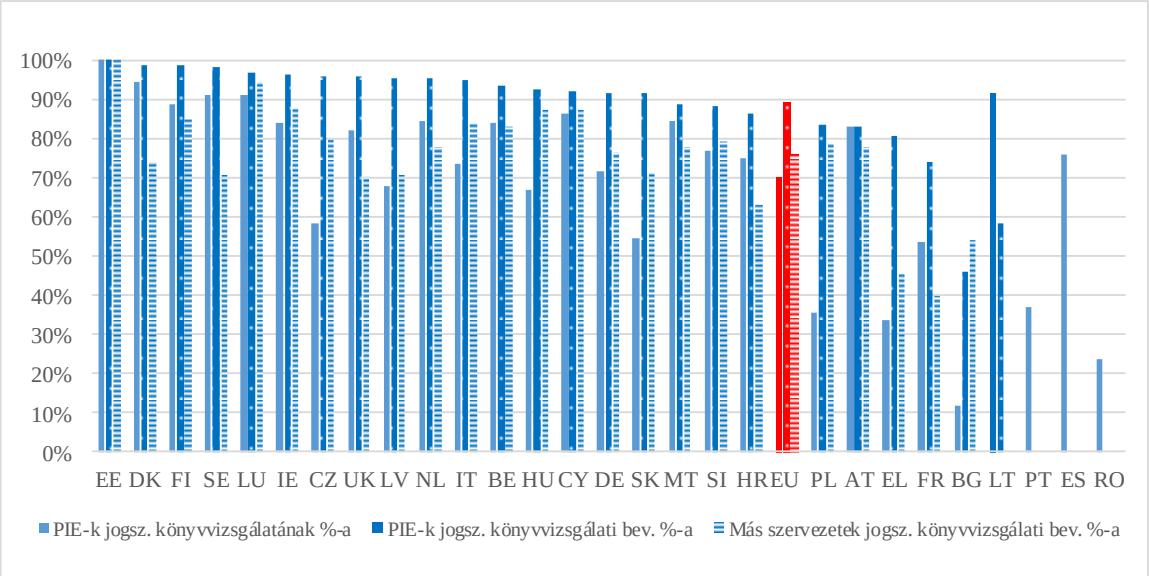
[21] Lásd még az Európai Parlament tanulmányát, *EU statutory audit reform: impact on costs, concentration and competition (A jogszabályban előírt könyvvizsgálat uniós reformja: a költségekre, a koncentrációra és a versenyre gyakorolt hatás)*; https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU(2019)631057

[22] https://ec.europa.eu/info/publications/170907-statutory-audit-services-report_en

[23] A CR4 = 0 % tökéletes versenyt jelent; a 0 % < CR4 < 50 % a tökéletes verseny és az oligopólium közötti állapotot; az 50 % < CR4 < 80 % oligopóliumot; a 80% < CR4 < 100 % a koncentrált oligopólium és a monopólium közötti állapotot; a CR4 = 100 % erősen koncentrált oligopóliumot vagy akár monopóliumot is jelenthet (ha CR1 = 100 %).

[24] Franciaország a közös könyvvizsgálatok legnagyobb arányával rendelkező tagállam (a jogszabályban előírt könyvvizsgálatok teljes számához viszonyítva). Ez az arány Észtországban (33 %) a második és Bulgáriában (19 %) a harmadik legnagyobb. A jelentésben közös könyvvizsgálatot feltüntető többi tagállamban ez az arány 1–3 % körül alakult.

4. ábra: A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának, a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatából származó bevételeknek és a más szervezetek jogszabályban előírt könyvvizsgálatából származó bevételeknek a százalékos aránya (2018)[25]

A négy nagy továbbra is dominálja a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának piacát

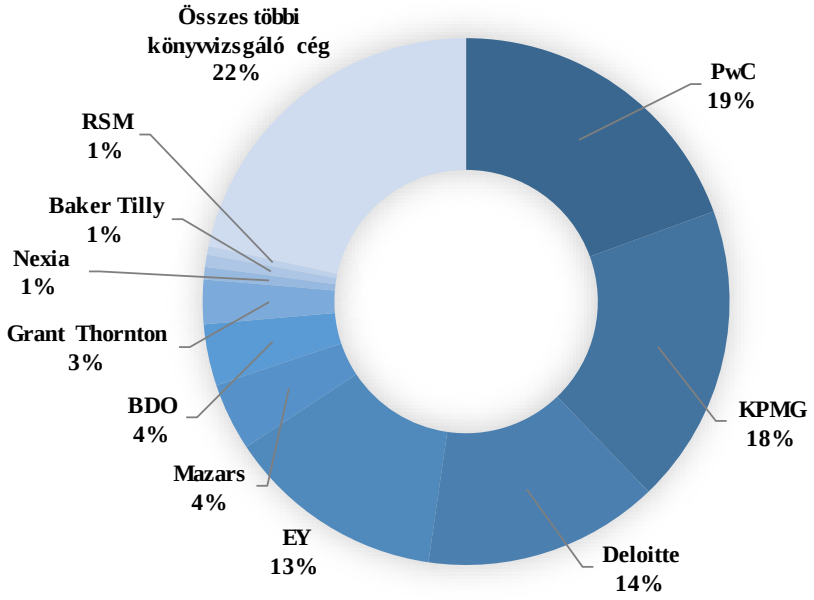
A négy nagy Unió szintjén[26] összesített koncentrációjának szintje a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatainak számát tekintve körülbelül 3 százalékponttal csökkent, ezen belül a Deloitte esetében közel 9 százalékpontos esés volt megfigyelhető. A négy nagy a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálata összesített piacának körülbelül 66 %-át birtokolta 2018-ban (5. ábra). Ami a könyvvizsgáló cégek teljes árbevételét illeti[27], az uniós összérték 80 %-át adták.

[25] Litvániából, Spanyolországból és Romániából nincs adat a négy nagy piaci részesedését illetően. A Portugáliából érkezett adatok feldolgozása technikai okokból nem történt meg, ezért a következő jelentésben ezeket az adatokat frissíteni kell.

[26] 25 tagállamtól származó adatok (Spanyolország, Franciaország és Románia esetén nincs adat).

[27] A Rendelet 13. cikke (2) bekezdésének k) pontjában meghatározottak szerint.

5. ábra: A 10KAP piaci részesedése[28] a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatából (2018)

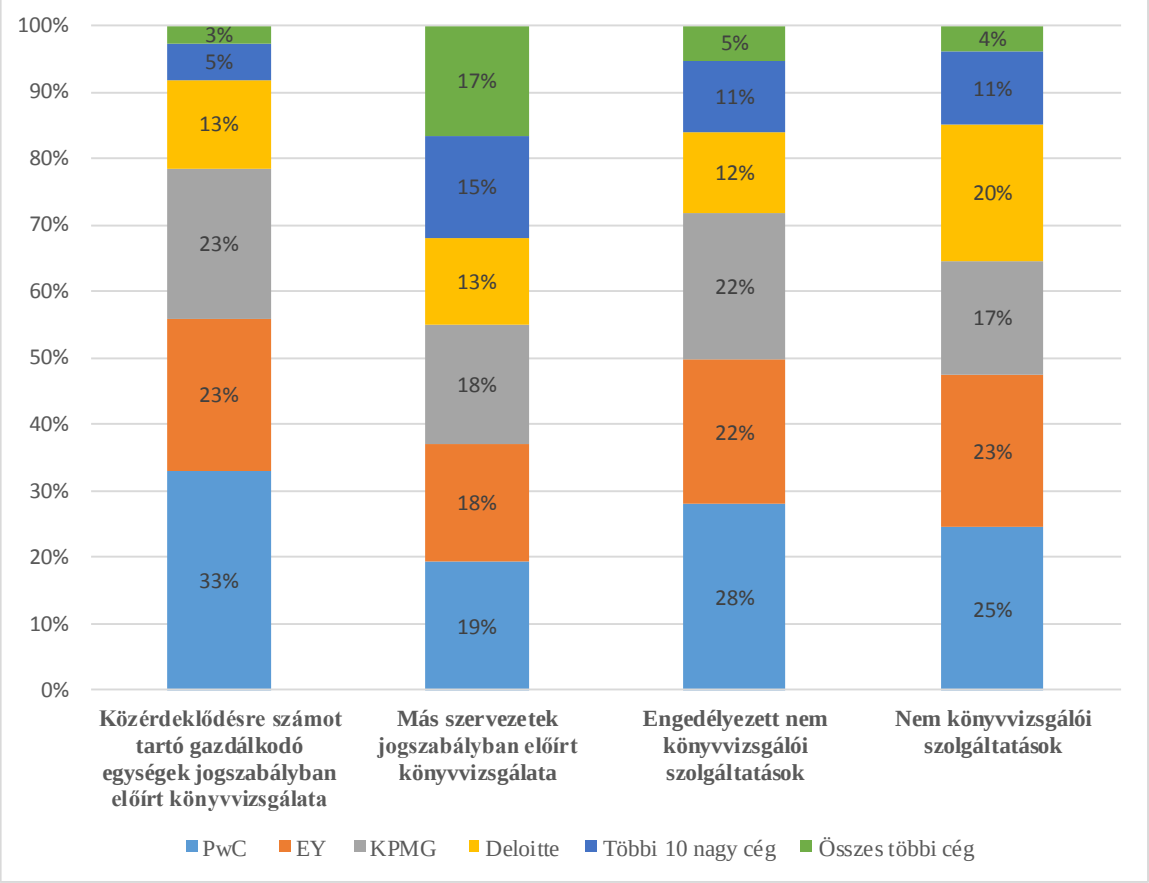

Az összes bevétel több mint 90 %-ával a négy nagy dominálja a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának piacát.

A más szervezetek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának piacán a négy nagy részesedése megközelíti a 70 %-ot. Összesített piaci részesedésük a nem könyvvizsgálati munkákhoz kapcsolódó szegmensekben is eléri a 85 % körüli értéket (vizsgált gazdálkodó egységeknek nyújtott, engedélyezett nem könyvvizsgálói szolgáltatások és más szervezeteknek nyújtott, nem könyvvizsgálói szolgáltatások) (6. ábra).

[28] A nemzeti jelentésekben és a piacellenőrzési alcsoport elemzésében szereplő, tagállamok szerinti összesített értékek alapján.

6. ábra: A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeket vizsgáló könyvvizsgáló cégek uniós piaci részesedése az egyes piaci szegmensekben, bevételek (2018)

A négy nagy, illetve a hálózataik[29] nem könyvvizsgálói szolgáltatásokból eredő bevételének jelentős része (kb. 70 %)[30] vizsgált és nem vizsgált ügyfelektől származik; a helyzet tagállamonként eltérő.

Az uniós szintű bevételek becsült szerkezete alapján a négy nagy bevételének közel 30 %-a[31] ered könyvvizsgálói tevékenységből és magas hányada (közel 60 %) nem könyvvizsgálói munkából, különösképpen más szervezeteknek nyújtott, nem könyvvizsgálói szolgáltatásokból.

2.3. Minőségi hiányosságok előfordulásából eredő kockázatok

A legtöbb illetékes nemzeti hatóság minőségbiztosításról szóló jelentése 1 éves ellenőrzési ciklusokhoz kapcsolódott. Ezek többségét 2018-ban hajtották végre, de eltérő kezdési és befejezési dátummal. Három illetékes nemzeti hatóság jelentésében szerepeltek 3 éves ellenőrzési ciklusokra vonatkozó adatok. E jelentés alkalmazásában a CEAOB megállapításokra vonatkozó fogalommeghatározását használjuk, amely egyezik a Független Könyvvizsgálati Szabályozók Nemzetközi Fórumának (IFIAR)

[29] Egyes tagállamok könyvvizsgáló cégek szerint jelentették a bevételeket, mások hálózat szintjén.

[30] A könyvvizsgálat felügyeletéért felelős egyes hatóságok a jelentésben a más szervezeteknek nyújtott, nem könyvvizsgálói szolgáltatások mérésével kapcsolatos problémákról számolnak be, ugyanis ezek a szolgáltatások a könyvvizsgáló cégen kívüli szolgáltatások.

[31] 24 tagállamtól származó adatok (az adatok részben hiányoznak Belgium, Franciaország és Litvánia esetén). A Portugáliából érkezett adatok feldolgozása technikai okokból nem történt meg.

meghatározásával[32]. Mivel a minőségi hiányosságokkal rendelkező adatok tagállamok általi kategorizálásának értelmezéséhez szakmai megítélés szükséges, az információk összesítése és az uniós szintű általános következtetések levonása nehézkes.

A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek ellenőrzött könyvvizsgálati anyagainak száma 25 %-kal csökkent, miközben a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatainak száma 35 %-kal esett (a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egység fogalma tagállamok általi meghatározásának változása miatt). A közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek könyvvizsgálatára vonatkozó ellenőrzött megbízások számának csökkenése ellenére úgy tűnik, hogy a 2015–2018 közötti időszak teljes könyvvizsgálat-ellenőrzési sokaságához képest nagyobb hangsúly helyeződött a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek könyvvizsgálatára vonatkozó megbízásokra.

A minőségi értékelésre vonatkozó alábbi rész a nemzeti piacellenőrzési jelentések és a CEAOB elemzése[33] alapján készült. Két fő területtel foglalkozik:

- hiányosságok; és
- kockázatcsökkentés és rendszerkockázat-elemzés.

A leggyakoribb kiemelt problémák (ahogy 2017-ben is) a könyvvizsgáló cégek belső minőség-ellenőrzési rendszereiben fellelhető hiányosságok (pl. elegendő könyvvizsgálati bizonyíték és dokumentáció hiánya). A könyvvizsgálati felügyeletek továbbra is ezekre a területekre fognak összpontosítani.

A leggyakoribb megállapítások a **belső minőség-ellenőrzési rendszereket** illetően a következő területekhez kapcsolódnak:

- a jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgáló vagy a jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgáló cég dolgozóinak etikája és függetlensége[34];
- megbízások minőség-ellenőrzése (EQCR)[35];
- kiemelt kockázatú vizsgált gazdálkodó egységek ellenőrzésének hiánya vagy nem megfelelő ellenőrzése; és
- könyvvizsgálati bizonyíték és könyvvizsgálati dokumentáció hiánya.

---

[32] Az IFIAR szerint a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek könyvvizsgálatával kapcsolatos ellenőrzések megállapításai a könyvvizsgálati eljárások olyan hiányosságai, amelyek azt mutatják, hogy a könyvvizsgáló cég nem szerzett a véleményének alátámasztására elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot, azonban nem feltétlenül foglalják magukban azt, hogy a szóban forgó pénzügyi kimutatások lényeges hibás állításokat is tartalmaznak.

[33] A CEAOB elemzése a tagállamok 2017/2018-ra vonatkozó jelentésében megtalálható, a CEAOB ellenőrzési alcsoportja által karbantartott adatbázisban szereplő könyvvizsgálat-ellenőrzési megállapításokon alapul. Az adatbázis elemzésével olyan témákat igyekezett feltárni, amelyek elősegítik a párbeszédet a könyvvizsgáló cégek/standardalkotók és a CEAOB között, és figyelmeztetik az ellenőröket a kiemelt kockázatú területekre. A megállapítások ISA-k, minőség-ellenőrzési és etikai területek szerinti előfordulására helyezte a hangsúlyt.

[34] Pl. a nem könyvvizsgálói szolgáltatások nem megfelelő értékelése és jóváhagyása, valamint a dolgozók függetlenségének nem megfelelő ellenőrzése.

[35] Pl. a főbb jogi követelményeknek való megfeleléssel kapcsolatos hiányosságok, az ellenőrzés nem megfelelő dokumentálása, megbízások eredménytelen minőség-ellenőrzése és a megbízások minőség-ellenőrzését végző dolgozók nem megfelelő kiválasztása.

Ami **a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek könyvvizsgálatára vonatkozó megbízások anyagainak** ellenőrzését illeti, az illetékes nemzeti hatóságok a következő területeken találtak közös megállapításokat:

- kockázatértékelés[36];
- lényegesség és mintavétel[37];
- belső kontrollok ellenőrzése[38];
- a könyvvizsgálat minősége és bizonyítékok; és
- csoportkönyvvizsgálatok.

Ez egybevág azzal az öt nemzetközi könyvvizsgálati standarddal (ISA), amelyet a CEAOB az elemzésében a legtöbb megállapítás tárgyát képező területként azonosított (a 22 illetékes hatóságtól származó, könyvvizsgálattal kapcsolatos összes megállapítás több mint 60 %-a a CEAOB adatbázisában):

- a könyvvizsgáló válaszai a becsült kockázatokra (ISA 330)[39];
- könyvvizsgálati bizonyítékok (ISA 500)[40];
- számviteli becslések – beleértve a valós értékre vonatkozó számviteli becsléseket is – és a kapcsolódó közzétételek könyvvizsgálata (ISA 540)[41];
- a lényeges hibás állítás kockázatának azonosítása és felmérése a gazdálkodó egység és környezetének megismerésén keresztül (ISA 315)[42]; és
- speciális szempontok – csoportra vonatkozó pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatai (beleértve a komponensek könyvvizsgálóinak munkáját) (ISA 600)[43].

---

36 Pl. nem elegendő ismeret a vizsgált gazdálkodó egységgel és a környezetével kapcsolatban, nem elegendő ismeret a vezetés kockázatértékelési és -azonosítási eljárásával kapcsolatban.

37 Pl. a lényegesség szintjének megállapításához használt módszerrel kapcsolatos hiányosságok, a mintaméret megválasztása megfelelő alátámasztásának hiánya.

38 Pl. a fő belső kontrollok nem megfelelő dokumentálása, az IT és más belső kontrollok elégtelen ellenőrzése.

39 Pl. megfelelő könyvvizsgálati eljárások tervezésének és végrehajtásának elmulasztása az állítások szintjén fennálló kockázatok kezeléséhez, például az ügyletek, számlaegyenlegek és közzétételek megfelelő azonosítása, mérése és bemutatása. Az ellenőrzött kontrollok eredményességének megállapításához elegendő könyvvizsgálati eljárások végrehajtásának elmulasztásával kapcsolatos megállapítások, és a pénzügyi kimutatásokban szereplő bevétel megfelelő ellenőrzésének elmulasztása.

40 Pl. az IT problémás terület maradt, mert a könyvvizsgálók elmulasztották a gazdálkodó egység által a pénzügyi adatok elkészítéséhez használt informatikai rendszerek megfelelő ellenőrzését, és nem gyűjtöttek elegendő könyvvizsgálati bizonyítékot a gazdálkodó egység által bemutatott és a könyvvizsgálók céljaira felhasznált információk pontosságával és teljességével kapcsolatban.

41 Pl. a vezetés által használt értékelési modellek (a bemeneteket is ideértve) és a becslések elkészítéséhez használt fő feltételezések észszerűsége megfelelő megkérdőjelezésének elmulasztása; a nem megfelelő vagy hiányos pénzügyi kimutatások közzététele felismerésének elmulasztása.

42 Pl. a könyvelő nem ismerkedik meg megfelelően a gazdálkodó egységgel és a környezetével; elmulasztja megfelelően azonosítani és értékelni a fő jelentős kockázatokat.

43 Pl. a komponens könyvvizsgálója hiányos utasításokat kap; nem vitatják meg a komponens könyvvizsgálóival a tervezett vagy elvégzett munkát; a komponens könyvvizsgálói nem szolgálnak kellő mennyiségű részlettel a csoport könyvvizsgálójának küldött jelentésükben; a csoport könyvvizsgálója elmulasztja a komponens könyvvizsgálója által elvégzett munka értékelését, és nem veszi figyelembe a komponens könyvvizsgálóinak jelentésében szereplő megállapításokat.

A legtöbb illetékes nemzeti hatóság kockázatcsökkentő és a hiányosságok orvoslását célzó intézkedéseket vezetett be a megállapítások kezelése érdekében. Azonban a könyvvizsgálat felügyeletéért felelős legtöbb szerv jelentése szerint nem alkalmaztak semmilyen szankciót a megállapítások eredményeképpen, és a jelentésekben nem szerepel rendszerszintű kockázat. A megállapítások és a szankciók általában nem ugyanarra a jelentési időszakra vonatkoznak (valamennyi idő eltelik a vizsgálat és a szankciók kiszabása között).

A tagállamok harmada nem szolgáltatott információt az ismétlődő megállapításokkal kapcsolatban (amikor ugyanazok a megállapítások ugyanannál a könyvvizsgáló cégnél korábbi ellenőrzési ciklusokban is előfordultak), vagy a jelentésük szerint nem volt ilyen.

A **kockázatcsökkentést és -elemzést** illetően a jelentésekben leggyakrabban szereplő területek a következők voltak:

- etika és függetlenség;
- kockázatértékelés és a megbízások minőség-ellenőrzése;
- a belső kontrollrendszerek és a megbízások minőség-ellenőrzésének elemzése; és
- a valós érték mérése és a csalásokkal kapcsolatos eljárások.

A leggyakoribb utólagos intézkedések közé a hiányosságok orvoslását célzó cselekvési tervek és a kiváltó okok elemzése tartozik. Nem mindegyik megállapítás von maga után szankciókat, és az illetékes nemzeti hatóságok 60 %-a azt mondta, hogy nem alkalmazott szankciót. A könyvvizsgálat felügyeletéért felelős néhány szerv ajánlásokat adott a könyvvizsgáló cégeknek, és határidőt szabott meg azok végrehajtására.

A **rendszerkockázat**[44] szintje és mérése továbbra is változatos. A legtöbb illetékes nemzeti hatóság nem azonosított rendszerszintű kockázatokat. Négy hatóság jelentésében szerepeltek nemzeti rendszerszintű hiányosságok, ők azonban jelezték, hogy a megállapítások nem vezethetnek könyvvizsgáló cég bukásához. A CEAOB elemzése szerint az illetékes nemzeti hatóságok szabályozói kollégiumokon és az ellenőrzési alcsoport plenáris ülésein tartott megbeszéléseken keresztül lépnek kapcsolatba a könyvvizsgáló cégekkel.

2.4. Az auditbizottságok teljesítménye

A rendelkezésre álló adatok nem teszik lehetővé az auditbizottságok teljesítményének átfogó értékelését az auditbizottságok felügyeletének tagállamonként eltérő megközelítése miatt, valamint azért, mert a legtöbb információ az auditbizottságok önértékelésén alapul. Az illetékes nemzeti hatóságok azonban előrelépéseket tettek az adatgyűjtés és az auditbizottságokkal való kapcsolatok kialakítása terén.

A könyvvizsgálatról szóló irányelv[45] 39. cikke előírja a társaságok számára az auditbizottságok felállítását (amelyekből jelenleg mintegy 6 400 létezik[46]), míg a

[44] A Rendelet 27. cikke (1) bekezdésének a) pontja valamely jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgáló vagy könyvvizsgáló cég minőségi hiányosságainak nagyarányú előfordulásából eredő kockázatokat említ, ideértve a könyvvizsgáló cégek hálózatán belüli rendszerszintű hiányosságokat.

[45] Az Európai Parlament és a Tanács 2006/43/EK irányelve (2006. május 17.) az éves és összevont (konszolidált) éves beszámolók jog szerinti könyvvizsgálatáról, a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 84/253/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 157., 2006.6.9., 87. o.).

Rendelet 27. cikke (1) bekezdésének c) pontja megköveteli, hogy az illetékes nemzeti hatóságok felügyeljék az auditbizottságok teljesítményét. Az auditbizottságokat leggyakrabban önálló bizottságként vagy egy felügyelő/adminisztratív testület bizottságaként alakítják meg, és központi szerepet játszanak a vállalatirányítási modellben, különösen a nagyobb méretű, közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeknél. Különféle gazdasági szereplőkkel működnek együtt a társaságon belül (pl. vezetés, felügyelő/adminisztratív testület) és kívül (pl. külső könyvvizsgálók, részvényesek és szabályozó szervek).

A felügyeleti szervek különböző csatornákon keresztül szereztek információkat az auditbizottságokról. Például egy, a CEAOB által készített célzott kérdőívet[47] küldtek az auditbizottságoknak a különböző tagállamokban egy mintavétel keretében. Az így kapott adatok azonban csak korlátozott mértékben értelmezhetők, ugyanis a kérdőív az auditbizottságok önértékelésén alapult.

Az auditbizottságok 21 tagállamban tartoznak az illetékes nemzeti hatóság felügyelete alá.

Az uniós szabályozás nem határozza meg az illetékes nemzeti hatóságok auditbizottságokkal *szembeni* felügyeleti feladatait. A tagállamok között jelentős eltérések vannak azzal kapcsolatban, hogy melyik hatóság felelős a felügyeletükért és a velük való kapcsolattartásért. A legtöbb esetben az illetékes nemzeti hatóságok és a nemzeti pénzügyi felügyeleti hatóság felelőssége közös.

Az illetékes nemzeti hatóságok különbözőféleképpen lépnek kapcsolatba a joghatóságuk alá tartozó auditbizottságokkal. A legtöbb főleg felméréseken/kérdőíveken keresztül, megbeszélések és munkaértekezletek, webináriumok és konferenciák keretében.

A CEAOB kérdőíve[48] rávilágított, hogy hatékonyabban kell felügyelni az auditbizottságok külső könyvvizsgálókkal való kapcsolatait, az ajánlattételi folyamatok szervezését, az engedélyezett nem könyvvizsgálói szolgáltatások nyújtásának jóváhagyását és a kifizetett díjak nyilvántartását.

A visszajelzések szerint az auditbizottságok összetételére és szakértelmére[49], függetlenségére, az adminisztratív/felügyelő testülettel való kapcsolatára, valamint a könyvvizsgálati funkció felügyeletére vonatkozó fő követelmények teljesülnek.

Az eredmények azonban azt mutatják, hogy a könyvvizsgálati ajánlatok kiválasztási folyamata kihívást jelent az auditbizottságok számára – az ebben a témakörben adott válaszok vagy a könyvvizsgálatra vonatkozó szabályozásnak való meg nem felelésre vagy az alkalmazási módja ismeretének hiányára utalnak.

---

[46] 19 tagállamtól származó adatok. A többi tagállamból ötben nincs közvetlen felügyelet, négy pedig nem szolgáltatott adatot.

[47] A kérdőív célja a könyvvizsgálatra vonatkozó szabályozás követelményeinek való megfelelés értékelése és az illetékes nemzeti hatóságok és az auditbizottságok közötti kapcsolatteremtés volt; 25 tagállam (Észtország, Magyarország és Szlovákia volt a kivétel) nemzeti jelentése tartalmazta a kérdőívre adott válaszok összesítését. 26 tagállam összesen 2 770 auditbizottsága kapta meg a kérdőívet, a válaszadási arány 60 %-os volt.

[48] Az egyes illetékes nemzeti hatóságok által választott mintaméret jelentős eltéréseket mutat az Unión belül az egyes tagállamok közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységeinek számához viszonyítva.

[49] A 2006/43/EK irányelv 39. cikke (6) bekezdésének a) pontja.

A könyvvizsgáló kiválasztásának folyamata

Az auditbizottságok felelősek[50] a jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálók kiválasztásával kapcsolatos eljárásért. Körülbelül 87 %-uk nyilatkozott úgy, hogy ez ténylegesen így van. Az ajánlattételi felhívást kiíró közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek 75 %-a kettő–hét könyvvizsgáló céget kért fel ajánlattételre. 16 %-uk csak egy cégnek küldött ajánlattételi felhívást annak ellenére, hogy a Rendelet 16. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy legalább két cégnek kell ajánlattételi felhívást küldeni az ajánlattételi folyamat keretében.

Ezenkívül korreláció van az ajánlattételi felhívást kapó könyvvizsgáló cégek száma és a végül ajánlatot beadó cégek száma között. Az auditbizottságok körülbelül 55 %-a jelentette, hogy általában kettő vagy három jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgáló (könyvvizsgáló cég) nyújtott be ajánlatot az ajánlattételi folyamat keretében. Azonban a válaszok elemzéséből az derült ki, hogy az auditbizottságok 19 %-a csak egy hiteles ajánlatot kap.

Az auditbizottságok fele mondta azt, hogy az ajánlattételi folyamat lehetővé teszi olyan cégek részvételét a kiválasztási eljárásban, amelyek teljes díjbevételének kevesebb mint 15 %-a származott közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységektől az adott tagállamban az előző naptári évben. Lehetséges, hogy ezek az auditbizottságok nem teljesen értik vagy nem alkalmazzák a Rendelet 16. cikkének (3) bekezdését.

A külső könyvvizsgálóval való kapcsolat

Az auditbizottságok felelősek a könyvvizsgáló cég függetlenségének és a könyvvizsgálat minőségének felülvizsgálatáért, ideértve az engedélyezett nem könyvvizsgálói szolgáltatások jóváhagyását, az ajánlattételi eljárásokat és a külső könyvvizsgáló kiválasztását[51]. Az auditbizottságok körülbelül fele erősítette meg, hogy a jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgáló (vagy a hálózatának egy tagja) ajánlatot adott be az engedélyezett nem könyvvizsgálói szolgáltatások nyújtására vonatkozóan[52]. 80 %-uk azt mondta, hogy nem vizsgálták a nem könyvvizsgálói szolgáltatások nyújtására irányuló kérelmeket a Rendelet 5. cikke (4) bekezdésének megfelelően. 4 %-uk nem ellenőrizte a jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálónak fizetett díjakat.

3. KÖVETKEZTETÉSEK

Ez a jelentés a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának piacán a 2015–2018 közötti időszakban bekövetkező fejleményeket mutatja be. Ezek a fejlemények előzetesen jelzik a könyvvizsgálati reform hatásait, és rámutatnak azokra a területekre, ahol további értékelésre lehet szükség. Egy ilyen értékelésnek figyelembe kell vennie a mostanában előfordult, kiemelt uniós gazdasági társaságokat (pl. Carillion, Thomas Cook és Wirecard) érintő botrányokat, amelyek alááshatják a könyvvizsgálói szakma hírnevét és a befektetői bizalmat.

A jelentés fő megállapításai a következők:

[50] A Rendelet 16. cikkének (3) bekezdése.

[51] A Rendelet 4. cikkének (2) bekezdése; a 2006/43/EK irányelv 39. cikke (6) bekezdésének e) pontja; A Rendelet 6. cikke (2) bekezdésének b) pontja.

[52] A Rendelet 5. cikkének (4) bekezdése.

1) ***Tartósan magas koncentráció, mivel a négy nagy még mindig dominálja a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabályban előírt könyvvizsgálatának piacát a legtöbb tagállamban***

A négy nagy tagállamok többségében megfigyelhető dominanciája és a nem könyvvizsgálói munkából származó bevétel magas aránya együttesen hatással lehet a függetlenségükre, valamint a könyvvizsgálói díjak és a könyvvizsgálat minőségének szintjére. A kockázatot növelik a könyvvizsgáló cégek közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységekkel kapcsolatos összeférhetetlenségének csökkentésére irányuló intézkedések (pl. rotációra vonatkozó követelmény, tiltott nem könyvvizsgálói szolgáltatások, az engedélyezett nem könyvvizsgálói szolgáltatásokra vonatkozó korlát stb.), amelyek tovább csökkenthetik a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálóinak vagy könyvvizsgáló cégeinek választékát a piacon.

A Bizottság ezért az illetékes nemzeti hatóságokkal és a CEAOB-vel közösen különös figyelmet fog fordítani az ellenőrzésre és arra, hogy az új szabályok hogyan befolyásolják a versenyt a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek könyvvizsgálatának piacán. A Bizottság ezenkívül értékelni fogja, hogy a Rendelet alapján elérhető lehetőségek milyen hatással vannak a nemzeti piacokra és az egyenlő uniós versenyfeltételekre.

Emellett a piaci fejlemények felügyeletének és a koncentrációelemzésnek a javítása érdekében az adathiányosságok megszüntetésére (pl. a nem könyvvizsgálói szolgáltatásokból származó bevételeket stb. illetően) ösztönzi az illetékes nemzeti hatóságokat.

2) ***A minőségi hiányosságok értékelése továbbra is nehézkes***

Az uniós szinten leggyakrabban felmerülő minőségi problémák továbbra is a következők:

- a könyvvizsgáló cégek belső minőség-ellenőrzési rendszereiben fellelhető hiányosságok;
- kiemelt kockázatú vizsgált gazdálkodó egységek ellenőrzésének hiánya vagy nem megfelelő ellenőrzése; és
- a könyvvizsgálati bizonyíték és dokumentáció hiánya.

Javíthatja az értékelések minőségét, ha a könyvvizsgálói ágazatban uniós szinten egységesebbé válnak a felügyeleti tevékenységek típusai, az utólagos javító intézkedések és a kirótt szankciók.

A megállapítások nyomán a Bizottság értékelni fogja a könyvvizsgálatra vonatkozó uniós szabályozást, és felméri, milyen módon javítható a minőségbiztosítás, az ellenőrzések és a szankciókra vonatkozó megállapodások konzisztenciája a tagállamokban. Értékelni fogja továbbá, hogy elérhetőbbé kell-e tenni a közvélemény vagy legalább az auditbizottságok számára az ellenőrzési jelentéseket (ideértve az ellenőrzés részeként elvégzett munka leírását is). Ez a könnyebb elérhetőség kedvéért a jelentések digitalizálását vagy több címkével való ellátását foglalhatja magában.

A második jelentésben szereplő minőségbiztosítási mutatókhoz használt megállapítások előre meghatározott kategóriákba sorolása javította az illetékes nemzeti hatóságok által szolgáltatott adatok értékelését. Mindazonáltal az illetékes nemzeti hatóságoktól többre van szükség a következők érdekében:

- a megállapítások és kategóriák értelmezése konvergenciájának biztosítása;

- eredményes minőségi mutatók azonosítása a könyvvizsgálati minőség mérésének javítása érdekében; és
- a rendszerszintű kockázat értékelésének és értelmezésének javítása.

A jelentés megerősíti, hogy ugyanazok a problémák merülnek fel ismétlődően, vagyis szerkezeti problémának tűnnek. A Bizottság a CEAOB-vel együttműködve igyekszik megtalálni a helyzet javítására alkalmas intézkedéseket.

3) A felügyelet uniós szinten eltérő megközelítése miatt az illetékes hatóságok számára nehézkes az auditbizottságok teljesítményének értékelése

A legtöbb könyvvizsgálati felügyelet kapcsolatba lépett a joghatósága alá tartozó auditbizottságokkal. Az illetékes nemzeti hatóságok jobban megismerték az auditbizottságok munkáját, különösen a CEAOB által készített kérdőíven keresztül, amely önellenőrzésen alapult. Ez azonban csak korlátozott mértékben engedett betekintést az auditbizottságok teljesítményébe.

A Bizottság értékelni fogja az illetékes nemzeti hatóságok auditbizottságok felügyeletére való képessége fejlesztésének lehetséges módjait. Továbbá elemezni fogja, hogyan erősíthető meg az auditbizottságok független szerepe a könyvvizsgáló kiválasztásának és felügyeletének folyamatában. A Bizottság a CEAOB-vel közösen azon dolgozik, hogy elősegítse az auditbizottságok és az illetékes nemzeti hatóságok közötti párbeszédet, különösen szemináriumok és konferenciák révén. Értékelni fogja, hogyan lehetne még inkább elősegíteni ezt a kapcsolatot.

Az auditbizottságok működésének és eredményességének részletesebb értékeléséhez az illetékes nemzeti hatóságok számára ajánlott még több auditbizottság felkeresése nemzeti szinten, valamint az auditbizottságok működésének és döntéshozatalának jobb megismerése.

A Bizottság folytatja a piaci események nyomon követését. Néhány illetékes nemzeti hatóság a nemzeti könyvvizsgálati piacra vonatkozó tanulmányok és felülvizsgálatok elindításával igyekszik több információt szerezni a piac esetleges gyengeségeiről. Mivel a jelentésben feltárt egyes problémák a Wirecard esetével kapcsolatban is relevánsak lehetnek, a Bizottság megvitatja a CEAOB-vel, hogy milyen tanulságokat kell levonni ennek az esetnek a fényében.

Végezetül a Bizottság egy tanulmány keretében értékeli a könyvvizsgálatra vonatkozó uniós szabályozásnak a jogszabályban előírt könyvvizsgálat piacára gyakorolt hatását. A tanulmány és e jelentés megállapításai a könyvvizsgálatra vonatkozó uniós szabályozás értékelésének alapjául szolgálnak majd, melynek keretében felülvizsgálatra kerül a szabályozás eredményessége az átláthatóság, a könyvvizsgálat minősége és a verseny javítását illetően a könyvvizsgálat, különösen a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó egységek könyvvizsgálatának piacán. Az értékelés a Covid19-világjárvány által indukált gazdasági válság könyvvizsgálói szektorra gyakorolt hatását is vizsgálni fogja.